ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 1ης Μαρτίου 2011 *

Στην υπόθεση C-457/09,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το tribunal de première instance de Liège (Βέλγιο) με απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2009, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Νοεμβρίου 2009, στο πλαίσιο της δίκης

Claude Chartry

κατά

État belge,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-J. Kasel, πρόεδρο τμήματος, M. Ilešič και M. Berger (εισηγήτρια), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi
γραμματέας: A. Calot Escobar

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα,

εκδίδει την ακόλουθη

Διάταξη

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 6 ΕΕ, όπως ίσχυε πριν από τη Συνθήκη της Λισσαβώνας, καθώς και του άρθρου 234 ΕΚ.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο φορολογικής διαφοράς μεταξύ του C. Chartry και του État belge (Βελγικού Δημοσίου).

Το νομικό πλαίσιο

3 Το άρθρο 26 του ειδικού νόμου της 6ης Ιανουαρίου 1989 περί του Cour d'arbitrage (νυν βελγικό Συνταγματικό Δικαστήριο) (*Moniteur belge* της 7ης Ιανουαρίου 1989), όπως τροποποιήθηκε ιδίως με τον ειδικό νόμο της 12ης Ιουλίου 2009 (*Moniteur belge* της 31ης Ιουλίου 2009), ορίζει τα εξής:

«§ 1. Το Cour d'arbitrage αποφαίνεται με προδικαστική απόφαση επί ερωτημάτων που αφορούν:

[...]

3° περιπτώσεις στις οποίες νόμος, διάταγμα ή κανόνας κατά την έννοια του άρθρου 134 του Συντάγματος αντιβαίνει στα άρθρα του τίτλου ΙΙ, "Περί των Βέλγων και των δικαιωμάτων τους", και στα άρθρα 170, 172 και 191 του Συντάγματος,

[...]

§ 2. Οσάκις τέτοιο ερώτημα ανακύπτει ενώπιον δικαστηρίου, το δικαστήριο αυτό οφείλει να ζητήσει από το Cour d'arbitrage να αποφανθεί επί του ερωτήματος.

Ωστόσο, το δικαστήριο δεν υποχρεούται να το πράξει:

[…]

2° όταν το Cour d'arbitrage έχει ήδη αποφανθεί επί ερωτήματος ή προσφυγής με το ίδιο αντικείμενο.

[…]

§ 4. Όταν ενώπιον δικαστηρίου προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι νόμος, διάταγμα ή κανόνας κατά την έννοια του άρθρου 134 του Συντάγματος προσβάλλει θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται κατά τρόπο εν όλω ή εν μέρει ανάλογο με διάταξη του τίτλου ΙΙ του Συντάγματος, καθώς και με διάταξη του ευρωπαϊκού δικαίου ή του διεθνούς δικαίου, το δικαστήριο οφείλει να υποβάλει καταρχάς προδικαστικό ερώτημα στο Cour d'arbitrage όσον αφορά το συμβατό προς τη διάταξη του τίτλου ΙΙ του Συντάγματος.

Κατά παρέκκλιση από το [πρώτο] εδάφιο, η υποχρέωση υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Cour d'arbitrage δεν ισχύει:

1) στις περιπτώσεις των παραγράφων 2 και 3·

[…]».

4 Το άρθρο 28 του ειδικού νόμου της 6ης Ιανουαρίου 1989 για το Cour d'arbitrage ορίζει:

«Το δικαστήριο που υπέβαλε το προδικαστικό ερώτημα, καθώς και κάθε άλλο δικαστήριο που καλείται να αποφανθεί στην ίδια υπόθεση, οφείλουν, ενόψει της επιλύσεως της διαφοράς στο πλαίσιο της οποίας υποβλήθηκαν τα ερωτήματα του άρθρου 26, να συμμορφωθούν προς την απόφαση του Cour d'arbitrage.»

Το ιστορικό της διαφοράς και το προδικαστικό ερώτημα

5 Ο C. Chartry, κάτοικος Βελγίου, εργάσθηκε ως πληροφοριοδότης για μία εγκατεστημένη στο Βέλγιο εταιρεία, εξειδικευμένη στην προστασία των ασφαλισμένων.

6 Κατόπιν ελέγχου, οι βελγικές φορολογικές αρχές προέβησαν σε διόρθωση των εισοδημάτων που είχε δηλώσει ο C. Chartry για τα οικονομικά έτη 1994, 1995 και 1996 και υπολόγισαν εκ νέου το ύψος των αμέσων φόρων που όφειλε ο C. Chartry για τα έτη αυτά. Ο πρόσθετος φόρος για το οικονομικό έτος 1994 ήταν πληρωτέος έως 18 Φεβρουαρίου 1997, εκείνος για το οικονομικό έτος 1995 έως 18 Σεπτεμβρίου 1997 και εκείνος για το οικονομικό έτος 1996 έως 25 Αυγούστου 1997.

7 Στις 11 Φεβρουαρίου και στις 9 Οκτωβρίου 1997, ο C. Chartry υπέβαλε διοικητικές ενστάσεις κατά των αποφάσεων επιβολής των πρόσθετων αυτών φόρων.

8 Στις 30 Νοεμβρίου και 7 Δεκεμβρίου 2001, επιδόθηκαν στον C. Chartry εντολές διακόπτουσες την παραγραφή.

9 Οι ενστάσεις του C. Chartry απερρίφθησαν κατά μεγάλο μέρος με απόφαση των φορολογικών αρχών της 17ης Οκτωβρίου 2007.

10 Στις 17 Ιανουαρίου 2008, ο C. Chartry προσέφυγε στο tribunal de première instance de Liège. Υποστηρίζει ότι, κατά τη βελγική φορολογική νομοθεσία, οι άμεσοι φόροι παραγράφονται μετά πέντε έτη από την καταληκτική ημερομηνία για την πληρωμή τους και ότι δεν υπήρξε πράξη διακόπτουσα την παραγραφή, υπό την έννοια του άρθρου 2244 του βελγικού Αστικού Κώδικα, κατά τη διάρκεια πέντε ετών από την καταληκτική ημερομηνία για την πληρωμή των πρόσθετων φόρων που κλήθηκε να καταβάλει. Σε ό,τι αφορά τις δύο εντολές που του επιδόθηκαν το 2001, επικαλείται νομολογία του βελγικού Cour de cassation (ακυρωτικό δικαστήριο), κατά την οποία εντολή που επιδίδεται για αμφισβητούμενη φορολογική οφειλή δεν διακόπτει την παραγραφή κατά την έννοια του άρθρου 2244 του προαναφερθέντος Αστικού Κώδικα.

11 Στην απάντησή του, το État belge ισχυρίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 49 του προγραμματικού νόμου της 9ης Ιουλίου 2004 (*Moniteur belge* της 15ης Ιουλίου 2004), ακόμα και αν είναι αμφισβητούμενη η φορολογική οφειλή, η εντολή πρέπει να θεωρείται ότι συνιστά πράξη διακόπτουσα την παραγραφή κατά την έννοια του άρθρου 2244 του βελγικού Αστικού Κώδικα

12 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, με αποφάσεις της 7ης Δεκεμβρίου 2005 και της 1ης Φεβρουαρίου 2006, το Cour d'arbitrage έκρινε ότι το άρθρο 49 του προγραμματικού νόμου της 9ης Ιουλίου 2004 έχει αναδρομική ισχύ που θίγει τις δικονομικές εγγυήσεις, των οποίων απολαύουν οι πολίτες, τούτο, εντούτοις, δικαιολογείται από εξαιρετικές περιστάσεις και υπαγορεύεται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος.

13 Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι, λαμβανομένου υπόψη του αναδρομικού του χαρακτήρα, το άρθρο 49 του προγραμματικού νόμου της 9ης Ιουλίου 2004 συνιστά επέμβαση του νομοθέτη σε μία εκκρεμή δίκη η οποία, στην ειδικότερη περίπτωση του C. Chartry, δεν δικαιολογείται από την απλή ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων γενικού συμφέροντος και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου.

14 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι δεν μπορεί να αντλήσει συνέπειες από τη διαπίστωση αυτή, λόγω του άρθρου 26 του ειδικού νόμου της 6ης Ιανουαρίου 1989 για το Cour d'arbitrage, το οποίο καταρχήν υποχρεώνει το δικαστήριο, ενώπιον του οποίου προβάλλεται το άρθρο αυτό οσάκις κανόνας προσβάλλει θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται ταυτοχρόνως με διάταξη του Βελγικού Συντάγματος και με διάταξη του ευρωπαϊκού δικαίου ή του διεθνούς δικαίου, να υποβάλει καταρχάς προδικαστικό ερώτημα στο Cour d'arbitrage αναφορικά με τη συνταγματικότητα του επίμαχου κανόνα. Ασφαλώς, κατ' εφαρμογή των παραγράφων 4, δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, και 2, δεύτερο εδάφιο, σημείο 2, του ως άνω άρθρου, η υποχρέωση αυτή δεν βαρύνει στην προκειμένη περίπτωση το αιτούν δικαστήριο, δεδομένου ότι το Cour d'arbitrage δέχθηκε ήδη σε δύο περιπτώσεις το συμβατό του άρθρου 49 του προγραμματικού νόμου της 9ης Ιουλίου 2004 προς το Βελγικό Σύνταγμα. Οι αποφάσεις αυτές του Cour d'arbitrage εμποδίζουν σε κάθε περίπτωση το αιτούν δικαστήριο να ασκήσει έναν έλεγχο συγκεκριμένο και εξειδικευμένο στις ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως, της οποίας έχει επιληφθεί.

15 Υπό τις συνθήκες αυτές, το tribunal de première instance de Liège αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αντίκεινται τα άρθρα 6 [ΕΕ] και 234 [ΕΚ] σε εθνικό νόμο, όπως ο νόμος της 12ης Ιουλίου 2009, που τροποποιεί το άρθρο 26 του ειδικού νόμου της 6ης Ιανουαρίου

1989, περί του Cour d'arbitrage, ο οποίος επιβάλλει στον εθνικό δικαστή ο οποίος διαπιστώνει ότι ένας φορολογούμενος πολίτης στερείται της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, που κατοχυρώνει το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών [η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, στο εξής: ΕΣΔΑ] το οποίο έχει ενσωματωθεί στο κοινοτικό δίκαιο, με άλλη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, και συγκεκριμένα, με το άρθρο 49 του προγραμματικού νόμου της 9ης Ιουλίου 2004, να αποταθεί προηγουμένως [στο] συνταγματικό δικαστήριο, χωρίς να μπορεί αμέσως να εξασφαλίσει το άμεσο αποτέλεσμα του κοινοτικού δικαίου στη δίκη που εκκρεμεί ενώπιόν του και να ασκήσει περαιτέρω τον έλεγχο συμβατότητας αν το συνταγματικό δικαστήριο έχει αναγνωρίσει το συμβατό του εθνικού νόμου με τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνει ο τίτλος ΙΙ του βελγικού συντάγματος;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

16 Η Βελγική και η Γαλλική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι οποίες κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις, υποστηρίζουν ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να απαντήσει στο τεθέν ερώτημα.

17 Προκειμένου να ερευνηθεί το ζήτημα της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου πρέπει να εξετασθεί το αντικείμενο του υποβληθέντος ερωτήματος.

18 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί στην ουσία να διευκρινιστεί κατά πόσον αντιβαίνει στο άρθρο 234 ΕΚ νομοθεσία κράτους μέλους η οποία, αφενός, επιβάλλει στα δικαστήρια του κράτους μέλους αυτού να υποβάλουν προηγουμένως στο αρμόδιο για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων εθνικό δικαστήριο ερώτημα σχετικά με το συμβατό διατάξεως του εσωτερικού δικαίου προς θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο σύνταγμα, οσάκις αμφισβητείται, ταυτοχρόνως, το μη συμβατό της διατάξεως αυτής προς θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται πλήρως η μερικώς από το δίκαιο της Ένωσης, αφετέρου, δεσμεύει τα δικαστήρια του

εν λόγω κράτους μέλους ως προς τη νομική εκτίμηση του αρμόδιου για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων εθνικού δικαστηρίου.

19 Πρέπει συναφώς να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου να διασφαλίζεται η υπεροχή του δικαίου της Ένωσης, η λειτουργία του συστήματος συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, την οποία καθιερώνει το άρθρο 234 ΕΚ, προϋποθέτει ότι ο εθνικός δικαστής είναι ελεύθερος να υποβάλει στο Δικαστήριο, σε όποιο στάδιο της διαδικασίας κρίνει ενδεδειγμένο, οποιοδήποτε αναγκαίο κατά την κρίση του ερώτημα (βλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 2010, Melki και Abdeli, C-188/10 και C-189/10, Συλλογή 2010, σ. I-5665, σκέψη 52).

20 Ειδικότερα, το Δικαστήριο έκρινε ότι αντιβαίνει στο άρθρο 234 ΕΚ νομοθεσία κράτους μέλους που καθιερώνει παρεμπίπτουσα διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας των εθνικών νόμων, καθόσον η κατά προτεραιότητα εφαρμογή της διαδικασίας αυτής έχει ως αποτέλεσμα να εμποδίζονται, τόσο πριν από την παραπομπή του ζητήματος της αντισυνταγματικότητας στο εθνικό δικαστήριο που είναι αρμόδιο για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων όσο και μετά την έκδοση, ενδεχομένως, αποφάσεως από το δικαστήριο αυτό επί του εν λόγω ζητήματος, όλα τα άλλα εθνικά δικαστήρια να ασκούν την ευχέρειά τους ή να εκπληρώνουν την υποχρέωσή τους να υποβάλλουν προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο (προπαρατεθείσα απόφαση Melki και Abdeli, σκέψη 57).

21 Πάντως, πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι, επιληφθέν μιας υποθέσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί της ερμηνείας της Συνθήκης ΕΚ, καθώς και επί της εγκυρότητας και της ερμηνείας των πράξεων που εκδίδουν τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου περιορίζεται στην εξέταση μόνον των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης (βλ., μεταξύ άλλων, διάταξη της 16ης Ιανουαρίου 2008, C-361/07, Polier, σκέψη 9, καθώς και της 12ης Νοεμβρίου 2010, C-339/10, Asparuhov Estov κ.λπ., Συλλογή 2010, σ. I-11465, σκέψη 11).

22 Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία, οι επιταγές που απορρέουν από την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεσμεύουν τα κράτη μέλη σε όλες τις περιπτώσεις, κατά τις οποίες αυτά καλούνται να εφαρμόσουν το δίκαιο της Ένωσης (βλ. προπαρατεθείσα διάταξη Asparuhov Estov κ.λπ., σκέψη 13).

23 Ομοίως, το άρθρο 51, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) ορίζει ότι οι διατάξεις του απευθύνονται «στα κράτη μέλη, μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης».

24 Σε κάθε περίπτωση, ο περιορισμός αυτός δεν τροποποιήθηκε με την έναρξη ισχύος, την 1η Δεκεμβρίου 2009, της Συνθήκης της Λισσαβώνας, κατόπιν της οποίας ο Χάρτης έχει, βάσει του νέου άρθρου 6, παράγραφος 1, ΕΕ, το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες. Το άρθρο αυτό διευκρινίζει συγκεκριμένα ότι οι διατάξεις του Χάρτη δεν συνεπάγονται καμία επέκταση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπως αυτές ορίζονται στις Συνθήκες.

25 Ωστόσο, καίτοι το κατοχυρωμένο στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, στο οποίο αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο, αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης (βλ., ειδικότερα, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, C-385/07 P, Der Grüne Punkt Duales System Deutschland κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-6155, σκέψεις 177 και 178) και επιβεβαιώθηκε στο άρθρο 47 του Χάρτη, γεγονός παραμένει ότι η απόφαση περί παραπομπής δεν περιέχει κάποιο συγκεκριμένο στοιχείο από το οποίο να μπορεί να συναχθεί ότι το αντικείμενο της κύριας δίκης συνδέεται με το δίκαιο της Ένωσης. Η κύρια δίκη, στο πλαίσιο της οποίας Βέλγος υπήκοος στρέφεται κατά του Βελγικού Δημοσίου αναφορικά με τη φορολόγηση δραστηριοτήτων που ασκούνται στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους δεν εμφανίζει κανένα συνδετικό στοιχείο με οποιαδήποτε από τις προβλεπόμενες στο δίκαιο της Ένωσης καταστάσεις σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών ή των κεφαλαίων. Επιπλέον, η προαναφερθείσα διαφορά δεν αφορά την εφαρμογή εθνικών μέτρων, με τα οποία το οικείο κράτος μέλος εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης.

26 Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι δεν προκύπτει αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να απαντήσει στην παρούσα αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

27 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται, βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, ότι το Δικαστήριο είναι προδήλως αναρμόδιο να αποφανθεί επί του υποβληθέντος από το tribunal de première instance de Liège ερωτήματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

28 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) διατάσσει:

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι προδήλως αναρμόδιο να δώσει απάντηση στο ερώτημα που υπέβαλε το tribunal de première instance de Liège (Βέλγιο).

(υπογραφές)